

Dariusz Kompała

Pojmowanie bezpieczeństwa militarnego

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii
Obrony Narodowej nr 3(15), 29-42

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AUTOR

mgr Dariusz Kompala
d.kompala@aon.edu.pl

POJMOWANIE BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO

Powszechnym, przyjętym kryterium bezpieczeństwa jest własny potencjał obronny połączony z układami sojuszniczymi, zapewniającymi skuteczne odstraszenie potencjalnego przeciwnika.
Jan Nowak-Jeziorański

Wstęp

Współcześnie ze względu na sytuację geopolityczną wyzwania w dziedzinie bezpieczeństwa powinny być definiowane przede wszystkim w ujęciu całościowym. Wiąże się to z faktem, iż w coraz większym stopniu zaciera się różnica pomiędzy zewnętrznymi i wewnętrznymi aspektami bezpieczeństwa. W sposób istotny zwiększa się wpływ czynników poza wojskowych, głównie ekonomicznych, ekologicznych i społecznych. Na stan bezpieczeństwa w zdecydowany sposób wpływa poszanowanie uniwersalnych praw człowieka, zasad demokracji i praworządności¹.

Interes bezpieczeństwa obejmuje ochronę konstytucyjnych wartości przed jakimikolwiek zagrożeniami. Niepodległość państwa, suwerenność, nienaruszalność jego granic wraz z integralnością terytorialną oraz bezpieczeństwem obywateli są najważniejszymi wartościami, które powinny być zagwarantowane przez państwo. W razie konieczności w ich obronie wykorzystany zostanie cały posiadany potencjał sił i środków będących w dyspozycji – ze środkami i siłami wojskowymi włącznie². Środowisko oraz otoczenie, w jakim przychodzi obecnie żyć i funkcjonować, w coraz większym stopniu pokazuje, iż siły zbrojne nie są jedynym instrumentem bezpieczeństwa militarnego. Chociażby z tego względu, iż obecnie zapewnienie bezpieczeństwa militarnego nie leży jedynie w gestii jednego państwa, lecz w zdecydowanej większości przypadków w ramach uczestnictwa w sojuszu militarnym, politycznym, czy też gospodarczym.

Zagrożień, w głównej mierze asymetrycznych³, występujących w świe-

¹ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa, 2014.

² *Strategia Obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia Sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2009.

³ Zagrożenie asymetryczne – wywodzące się z możliwości potencjalnego wykorzystania różnych środków lub metod w celu obejścia lub zanegowania silnych stron przeciwnika,

cie powszechnej informatyzacji państwa w zdecydowanej większości przypadków nie są w stanie rozwiązać samodzielnie. Dlatego też zapewnienie bezpieczeństwa militarnego wymaga wspólnych działań prowadzonych w ponadnarodowych układach sojuszniczych. Bardzo często środki dyplomatyczne nie są już panaceum na rozwój zdarzeń kryzysowych. Należy znaleźć nowe, skuteczne instrumenty, aby w sposób znaczący wpływać na kształtowanie polityki bezpieczeństwa militarnego państwa⁴.

Obecnie siły zbrojne są tylko jednym z elementów zapewniających bezpieczeństwo państwa obok dobrze rozwijającej się współpracy dwustronnej oraz wielostronnej państw. Współpraca dotyczy głównie gospodarki, polityki, a także spraw społeczno-religijnych. Dynamicznie postępujące trendy w rozwoju cywilizacyjnym państw, zmiany w środowisku naturalnym, postęp w nauce i technologii (głównie informacyjnej) sprawiają, iż pojawienie się nowych scenariuszy polityki bezpieczeństwa militarnego powiązane jest z tworzeniem i wykorzystaniem nowych narzędzi polityczno-dyplomatycznych.

Przedstawiona powyżej sytuacja problemowa przyczyniła się do sformułowania problemu badawczego ujętego w postaci pytania: *W jaki sposób należy pojmować bezpieczeństwo militarne we współczesnym świecie?* Celem niniejszej publikacji jest interpretacja pojęcia bezpieczeństwa militarnego we współczesnym świecie.

Pojmowanie bezpieczeństwa

Zdefiniowanie pojęcia bezpieczeństwa militarnego wymaga, aby w pierwszej kolejności umiejscowić je w ogólnym pojęciu bezpieczeństwa oraz w pojęciu bezpieczeństwa państwa.

Bezpieczeństwo jest wartością, którą we współczesnym świecie można rozmaicie rozumieć, a także różnie określać jego rolę. *Bezpieczeństwo jako stan to stan niezagrożenia, spokoju, pewności*⁵. Z kolei w ujęciu procesualnym *bezpieczeństwo należy rozumieć jako ciągłą działalność jednostek, społeczności lokalnych, państw oraz organizacji międzynarodowych*

przy jednoczesnym wykorzystaniu jego słabości dla uzyskania niewspółmiernego efektu działań. Dotyczy sfery militarnej i niemilitarnej, obejmuje myślenie, organizowanie i działanie odmienne od przeciwnika, w tym wykorzystywanie wszelkiego rodzaju różnic w szeroko rozumianych potencjałach stron. Celem jest maksymalizowanie własnej przewagi, wykorzystanie słabości przeciwnika dla uzyskania dominacji nad nim oraz większej swobody operacyjnej. B. Zrodowski, *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa, 2008, s. 186.

⁴ J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa, 2004, s. 13-24.

⁵ *Słownik języka polskiego PWN*, PWN, Warszawa, 2014, s. 145.

w tworzeniu *pożądanego stanu bezpieczeństwa*⁶. Obecnie według wielu badaczy zajmujących się tematyką bezpieczeństwa jest ono jednocześnie stanem i procesem oraz ciągłym działaniem na rzecz jego stworzenia i utrzymania⁷.

W związku z powyższym należy przyjąć, iż bezpieczeństwo jest nieodłączną częścią zbioru wartości cenionych zarówno przez naród, jak i pojedynczego człowieka oraz szeroko rozumianą społeczność międzynarodową. Dotychczas panujący w państwach porządek międzynarodowy opierał się na systemie równowagi sił, której podstawą było ciągłe dążenie do zwiększenia potęgi poszczególnych państw, przy jednoczesnym założeniu elastyczności sojuszków w celu równoważenia siły państw o sprzecznych interesach.

Bezpieczeństwo jednostek, państw, narodów oraz wspólnot międzynarodowych jest wartością, która gwarantuje przetrwanie, istnienie, niezależność, tożsamość, posiadanie oraz godność wraz z możliwością rozwoju podmiotów⁸. Wartości te są bardzo często zagrożone przez czynniki destrukcyjne, jak: rozbój, samowola, anarchia, terror, zniewolenie i pogwałcenie wolności – zatem przez wszystkie te zjawiska, które negują ludzkie cnoty osobowe i moralne służące dobrej organizacji w życiu zbiorowym społeczeństwa lub też społeczeństw. Treści tego zjawiska dotyczyły głównie problematyki militarnej i wynikały z dotychczasowego pojmowania stosunków międzynarodowych. Współczesna problematyka bezpieczeństwa poszerzona została o cały wachlarz problemów ekonomicznych, politycznych, społecznych, kulturowych, demograficznych i ekologicznych, które wchodzi również w jej skład⁹.

Bezpieczeństwo jest podstawowym elementem ochrony bytu wraz z rozwojem jednostki, społeczeństwa, posiadającym niebagatelny wpływ na kształtowanie norm etycznych obowiązujących w cywilizacji. Równocześnie nie należy zapomnieć o znaczeniu poznawczym, którego celem jest eliminowanie występujących zagrożeń zarówno dla bezpieczeństwa jednostki, jak i społeczeństwa.

Istotną zmianą w rozumieniu bezpieczeństwa jest przesuwanie się punktu ciężkości z zagrożeń klasycznych (głównie agresji zbrojnej), których znaczenie w sposób zasadniczy się zmniejsza, na zagrożenia niemilitarne wywoływane przez trudne do zidentyfikowania podmioty pozapaństwowe. Owe zagrożenia dotyczyć mogą bezpieczeństwa naszych obywa-

⁶ E. Nowak, M. Nowak, *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Diffin, Warszawa, 2011, s. 14.

⁷ Tamże, s. 15.

⁸ Znaczenie bezpieczeństwa dla rozwoju jednostki oraz społeczeństwa podkreślają Abraham Maslow w stworzonej piramidzie potrzeb oraz Clayton Aldeferer w opracowanym modelu ERG.

⁹ J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo...*, s. 7.

teli, a także obiektów oraz służb ważnych dla sprawnego funkcjonowania państwa.

Z pojęciem bezpieczeństwa bardzo często spotykamy się w życiu codziennym, zarówno jeśli chodzi o organizację, funkcjonowanie życia społecznego, państwowego, jak i naukę. Powszechność ta rodzi wieloznaczność tego terminu, dlatego współcześnie, aby dokładnie określić obszary (dziedziny) bezpieczeństwa, dodaje się przymiotniki, takie jak: osobiste, publiczne, narodowe, wewnętrzne itd. Najbardziej ogólna definicja bezpieczeństwa pochodzi ze *Słownika Języka Polskiego PWN*, który określa bezpieczeństwo jako *stan niezagrożenia, spokoju, pewności*¹⁰. W związku z powszechnością użycia terminu bezpieczeństwo towarzyszy mu również szeroka interpretacja znaczeniowa. Według prof. Ryszarda Zięby w *znaczeniu ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zabezpieczenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, tożsamości (identyczności), niezależności, ochrony poziomu i jakości życia. Bezpieczeństwo, będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych: jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia*¹¹.

Walka o *najwyższą rangę* bezpieczeństwa odgrywa istotną rolę w życiu każdego człowieka, narodu oraz ludzkości. Jest ona konieczna ze względu na powszechnie znaną i zaobserwowaną już w starożytności słabość natury ludzkiej, która przejawia się zarówno brakiem przezorności, lekkomyślnością, jak i zapominaniem o nieustanności zagrożeń nas otaczających¹².

*Jeśli chodzi o bezpieczeństwo najwyższej rangi, znakomitą jego wykładnię (która symbolizowana jest tezą: po pierwsze bezpieczeństwo), przedstawił prof. Roman Kuźniar: w powodzi hasła w rodzaju po pierwsze gospodarka lub po pierwsze człowiek, szybko zapominamy, że fundamentem tego wszystkiego, po pierwsze, jest bezpieczeństwo. Jest ono pierwotną egzystencjalną potrzebą jednostek, grup społecznych, wreszcie państw. Idzie przy tym nie tylko o przetrwanie, integralność czy niezawisłość, lecz także o bezpieczeństwo rozwoju, który zapewni ochronę i wzbogacenie tożsamości jednostki, czyli narodu. Owo bezpieczeństwo zależy od tego, co dzieje się wokół nas, od środowiska zewnętrznego, z którego mogą pochodzić ewentualne zagrożenia, zależy także od nas samych – naszego zdrowia i gotowości sprostania takim zagrożeniom*¹³.

Nie ma więc najmniejszej wątpliwości, iż bezpieczeństwo należy do naczelných potrzeb zarówno człowieka, jak i grup społecznych, a co za

¹⁰ *Słownik języka polskiego...*, s. 145.

¹¹ R. Jakubczak (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów*, Bellona, Warszawa, 2004, s. 58-59.

¹² Tamże, s. 59.

¹³ Tamże, s. 58-60.

tym idzie, jest ich nadrzędnym celem. Zadaniem bezpieczeństwa jest bowiem zaspokojenie naczelných, żywotnych potrzeb przetrwania, przewidywalności i stabilizacji, rozwoju i dobrobytu, a w związku z tym szczęścia ludzkiego.

Spośród wielu definicji bezpieczeństwa narodowego najpełniejszą można znaleźć w *Leksykonie pokoju* autorstwa prof. R. Zięby, w którym to bezpieczeństwo narodowe zostało ujęte jako [...] *poczucie pewności państwa w środowisku międzynarodowym, brak jego zagrożenia oraz ochrona przed zagrożeniami*. Z inną definicją spotykamy się w *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, gdzie bezpieczeństwo narodowe zostało określone jako [...] *stan uzyskany w wyniku zorganizowanej obrony i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi określany stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń*. Z powyższych definicji jasno wynika, iż bezpieczeństwo narodowe dotyczy: integralności terytorialnej, suwerenności, swobody wyboru drogi politycznej, warunków dobrobytu i rozwoju. Jak dotąd na ogół terminy: bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo państwa traktuje się jako synonimy – zamiennie¹⁴.

W związku z powyższym należy stwierdzić, iż bezpieczeństwo militarne wchodzi w skład szeroko rozumianego bezpieczeństwa także bezpieczeństwa narodowego, zapewniając swego rodzaju siły i środki niezbędne do kształtowania tak pożądanego we współczesnym świecie ładu – bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo militarne – istota

Problemy bezpieczeństwa rozpatrywać można na różnych płaszczyznach. Jednym z najważniejszych, o ile nie najważniejszym obszarem, są zagadnienia łączące się z bezpieczeństwem militarnym. Pojęcie to odnosi się do zagrożeń mogących w znaczący sposób wpłynąć na przetrwanie państwa – dotyczą one głównie obrony terytorium przed agresją zewnętrzną o charakterze militarnym. Bezpieczeństwo militarne związane jest z takimi kategoriami, jak potencjał obronny i ofensywny poszczególnych państw (wraz z postrzeganiem intencji innych podmiotów wchodzących w skład stosunków międzynarodowych).

W ujęciu tradycyjnym bezpieczeństwo militarne, jako jeden z członów przedmiotowych bezpieczeństwa narodowego (państwa), utożsamiane jest z brakiem ataku ze strony innego państwa. Dlatego też podstawowymi wartościami chronionymi przed zagrożeniami zewnętrznymi były integral-

¹⁴ B. Balcerowicz, *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa, 2004, s. 39.

ność terytorialna oraz niezależność polityczna, a w skrajnych wypadkach również przetrwanie narodu i państwa¹⁵.

Przedstawione powyżej ujęcie podkreśla kontekst państwowo-centriczny, rozumiany dziś jako negatywny sposób postrzegania bezpieczeństwa, ponieważ wskazuje na brak zagrożeń lub na działania mające na celu ich usunięcie. Tradycyjne podejście zakłada również, iż siła wojskowa, jak również oddziaływania polityczno-dyplomatyczne są głównymi środkami zapewnienia bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych¹⁶. Nawiązując do teorii Clausewitza mówiącej, iż wojna jest niczym innym jak przedłużeniem polityki, należy stwierdzić, iż klasyczne podejście do bezpieczeństwa wiąże się przede wszystkim z potencjałem wojskowym.

Podejście do tradycyjnie pojmowanego bezpieczeństwa militarnego na przestrzeni dziejów uległo zmianie. Chociażby J. Świniarski w książce *O naturze bezpieczeństwa* uwypukla nietrafność użycia siły militarnej jako wyznacznika służącego zapewnieniu bezpieczeństwa militarnego, stwierdzając: [...] *nieracjonalne jest jej użycie i zastosowanie (siły militarnej). Co więcej, argumentacji tej służą również fakty z dziejów różnych państw i imperiów, które z jednej strony – rozpadły się, mimo że nie poniosły klęski militarnej, nie przegrały konfliktu zbrojnego, wojny bądź batalii – z drugiej zaś – powstały bądź odradzały się, mimo że nie prowadziły zwycięskich działań zbrojnych, nie wygrały militarne wojny. [...] stwierdzić wręcz można, że doświadczenia historyczne są i takie, że armia nie zawsze zapewnia i nie w każdych warunkach istnienie państwa i imperium*¹⁷.

Wpływ na przedstawiony powyżej pogląd dotyczący bezpieczeństwa militarnego miała rewolucja naukowo-techniczna, która spowodowała, iż rola sił zbrojnych oraz nowej technologii wojennej – siły nuklearnej zmalała. Powstający dylemat bezpieczeństwa spowodował, iż coraz częściej pod znakiem zapytania stawała sensowność wykorzystania sił zbrojnych do zapewnienia bezpieczeństwa. Dlatego też rozpoczęto poszukiwania mające na celu znalezienie innych sposobów mogących zapewnić bezpieczeństwo. Mimo wszystko należy zdecydowanie podkreślić, iż w rzeczywistości rola sił zbrojnych w dalszym ciągu pozostanie nie do przecenienia w ochronie i obronie narodowej kraju – uwzględniając między innymi wielość aspektów bezpieczeństwa w tym m.in. bezpieczeństwa militarnego.

Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa militarnego państwa to w istocie relacja, jaka zachodzi między państwem a środowiskiem międzynarodowym, w której uczestniczy czynnik militarny. Relacja, w której ze strony czynnika militarnego może dojść lub dochodzi do zagrożenia intere-

¹⁵ D. B. Bobrow (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Scholar, Warszawa, 1997, s. 11.

¹⁶ Tamże, s. 12.

¹⁷ J. Świniarski, *O naturze bezpieczeństwa*, ULMAK, Warszawa, 1997, s. 11.

sów państwa, związanych z jego istnieniem, rozwojem i funkcjonowaniem¹⁸.

W związku z powyższym można uznać, iż bezpieczeństwo militarne jest to stan uzyskany w rezultacie utrzymywania odpowiednio zorganizowanych i wyposażonych sił zbrojnych oraz zawartych sojuszy wojskowych, a także posiadania koncepcji strategicznej wykorzystania będących w dyspozycji sił, stosownie do zaistniałej sytuacji.

Wśród zasadniczych elementów wchodzących w skład bezpieczeństwa militarnego można wyróżnić¹⁹:

- siły zbrojne – ich organizację i wyposażenie,
- zawarte sojusze militarne i inne organizacje,
- koncepcje strategiczne wykorzystania wszelkich sił.

Studując literaturę, która podejmuje problem bezpieczeństwa militarnego, można natknąć się na definicję bezpieczeństwa jako stanu uzyskanego w rezultacie utrzymywania na wymaganym poziomie potencjału militarnego oraz zawartych sojuszy wojskowych i umów polityczno-militarnych, a także posiadania koncepcji strategicznej, operacyjnej i taktycznej wykorzystania tego potencjału, stosownie do zaistniałej sytuacji i ocenianych zagrożeń wymagający użycia siły militarnej²⁰.

Autorzy owej definicji uznali jednocześnie, iż do obszaru zainteresowań bezpieczeństwa militarnego można zaliczyć²¹:

- podstawy normatywne i teoretyczne,
- zagrożenia militarne,
- aspekt naukowy bezpieczeństwa militarnego,
- potencjał militarny i koncepcje strategiczne jego wykorzystania,
- sojusze militarne,
- operacje militarne, operacje reagowania kryzysowego i wsparcia pokoju,
- prognostyczne kierunki zmian w bezpieczeństwie militarnym.

Przez wieki bezpieczeństwo państw (czy też grupy państw) opierało się na sile militarnej. Siła i suwerenność stanowiły swoiste kamienie węgielne systemu obrony państw. Budowie siły wojskowej podporządkowano inne elementy, takie jak: położenie geograficzne, zasoby naturalne, stan zaawansowania technicznego, itp. (podejście pierwotne). Jednak wraz z rozwojem cywilizacji stan ten ulegał zmianie.

Po drugiej wojnie światowej powstały dwa bloki państw skupione wokół mocarstw dysponujących potężną siłą wojskową. Narastanie potencjałów

¹⁸ W. Grygolec, L. Kościuk, *Bezpieczeństwo militarne państwa. Pojęcia, uwarunkowania, polityka*, MON, Warszawa, 1998, s. 19-26.

¹⁹ J. Wojnarowski, J. Babuła, *Bezpieczeństwo...*, s. 13.

²⁰ M. Huzarski, *Zarządzanie bezpieczeństwem militarnym w ujęciu narodowym i sojusznicznym*, AON, Warszawa, 2008, s. 49.

²¹ Tamże, s. 51.

militarnych po obu stronach nie powodowało konieczności ich użycia. Potencjały te były doskonałym środkiem odstraszenia i politycznego oddziaływania na przeciwników. „Równowaga strachu” stała się jedną z metod zapewnienia własnego bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa militarnego wymagało współpracy i równowagi pomiędzy elementami wojskowymi i pozawojskowymi²².

Pomimo rozwoju cywilizacyjnego i wielu zmian, jakie zachodzą we współczesnym świecie, priorytet bezpieczeństwa militarnego jest niezachwiany. Choć ryzyko wykorzystania siły zmniejsza się, to jednak jest ona brana pod uwagę jako podstawowy środek zapewnienia zasadniczych interesów narodu. Powszechnie uznaje się, że posiadanie siły militarnej jest niezbędne dla zapewnienia bezpieczeństwa terytorialnego i narodowej niezależności. U źródeł owego przekonania leży brak wiary w skuteczność jakichkolwiek innych metod zagwarantowania bezpieczeństwa terytorium państw lub też jego odzyskania. Aspekty wojskowe nie wyczerpują jednak istoty sprawy i same w sobie nie są w stanie skutecznie zapewnić bezpieczeństwa – porównywanie potencjałów wojskowych państw nie jest podstawą do orzekania o stanie ich bezpieczeństwa²³.

Ważne jest, aby nie zapomnieć, iż tak naprawdę aspekty wojskowe nie wyczerpują całej istoty sprawy i nie są w stanie same w sobie skutecznie zapewnić bezpieczeństwa militarnego państwa. Historyczne doświadczenia dowodzą, że niejednokrotnie bezpieczeństwo jednych państw oznaczało zagrożenie dla innych. Obecnie wskazuje się, że brak poczucia bezpieczeństwa militarnego państwa ma dwa główne źródła. Są nimi rywalizacja polityczna między państwami, a także postęp techniki i technologii zbrojeniowej²⁴.

Na podstawie dotychczasowych przeprowadzonych analiz można przyjąć, iż bezpieczeństwo militarne państwa to:

- wynikające z istnienia siły militarnej i mające bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo państwa relacje zachodzące pomiędzy państwem a środowiskiem międzynarodowym;
- stan związany z istnieniem potencjałów militarnych w państwach oraz doktryn i strategii związanych z ich wykorzystywaniem;
- wielopłaszczyznowa, rozległa i złożona praktyka, będącą trwałym zjawiskiem środowiska międzynarodowego;
- zjawisko, system lub proces, który jest specyficznym, wyraźnie wyodrębnionym obszarem poznania naukowego.

Analizując kwestie związane z siłą militarną państwa, można wskazać jej trzy zasadnicze determinanty:

²² J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo...*, s. 55.

²³ Tamże, s. 58.

²⁴ W. Multan, *Bezpieczeństwo międzynarodowe ery nuklearnej*, PISM, Warszawa, 1991, s. 189.

- potencjał militarny, tzn. wielkość środków, jakie państwo może przeznaczyć na siły zbrojne;
- znaczenie przywiązywane do siły wojskowej przez państwo, wyrażające się w wielkości środków, jakie jest ono gotowe przeznaczyć na utrzymanie sił zbrojnych i uzbrojenia;
- efektywność wykorzystania powyższych środków, umiejętności polityczne i wojskowe dysponowania tymi siłami²⁵.

Za zasadne należy uznać, iż państwo postrzega swoje bezpieczeństwo militarne przez pryzmat zagrożeń wojskowych. Wiąże je przede wszystkim z niebezpieczeństwem agresji przeprowadzonej przez inne państwo. Może nim być kraj sąsiedzki lub państwo niegraniczące z terytorium kraju podbitego. Na przestrzeni lat kierunki zagrożeń ulegały zmianom, co ma związek m.in. z rozwojem potencjałów militarno-obronnych poszczególnych państw oraz globalizacją powiązań gospodarczych i politycznych.

Do czasu zakończenia zimnej wojny problemy bezpieczeństwa międzynarodowego były utożsamiane głównie z aspektami militarnymi, co znalazło swoje odzwierciedlenie w poglądach teoretycznych reprezentowanych przez szkołę realistyczną. Takie postrzeganie problemów bezpieczeństwa manifestowały dwie największe potęgi ówczesnego świata – USA i ZSRR. W dążeniu do zapewnienia równowagi sił akcentowano przede wszystkim aspekty wojskowe, a istniejące zagrożenia wiązano z użyciem siły militarnej. Od początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku zagadnienia te zaczęto traktować szerzej, dostrzegając inne zagrożenia dla bezpieczeństwa poszczególnych państw czy regionów. Zwrócono uwagę, iż na poziom bezpieczeństwa wpływają także aspekty ekonomiczne (jakość życia, dobrobyt, możliwości rozwoju), ekologiczne czy społeczne. Doprowadziło to do wyodrębnienia się dwóch wymiarów bezpieczeństwa – „twardego” (*hard security*), obejmującego aspekty militarne (często powiązane z problemami ekonomicznymi) oraz „miękkiego” (*soft security*), skupiającego się na problemach związanych z wymiarem społeczno-kulturowym, technologicznym, ekologicznym, humanistycznym bądź ekologicznym²⁶.

Zakończenie zimnej wojny istotnie wpłynęło na redukcję poziomu zagrożeń wojskowych. Początek XXI wieku przyniósł jednak wiele dramatycznych wydarzeń. Ataki terrorystyczne w USA, Madrycie i Londynie, wojna w Iraku i Afganistanie, zwiększenie aktywności piratów to tylko nieliczne przykłady tragicznych wydarzeń z ostatnich kilku lat. Wydaje się więc, iż

²⁵ Tamże, s. 191.

²⁶ R. Potocki, D. Miłoszewska, *Rola soft power w środowisku międzynarodowym*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/966/1/Soft%20power.pdf> [dostęp: 02.06.2015].

aspekty militarne w dalszym ciągu są istotne i w sposób znaczący wpływają na postrzeganie problemów bezpieczeństwa międzynarodowego.

Bezpieczeństwo militarne państwa ma również wymiar narodowy i międzynarodowy. Aspekt narodowy bezpieczeństwa militarnego związany jest z oceną własnych zagrożeń, jakiej dokonuje każde państwo²⁷. Patrząc zarówno z perspektywy historycznej, jak i współcześnie, państwo identyfikuje się przez stosunek do innych państw, określając swoją egzystencję i granice użycia bądź groźbę użycia siły. Dopóki społeczność międzynarodowa składać się będzie z suwerennych państw, istnieje możliwość konfliktu zbrojnego, którą wszystkie rządy muszą brać pod uwagę. Międzynarodowy wymiar bezpieczeństwa militarnego traktuje tę problematykę szerzej i wszechstronniej. Źródło tego stanu rzeczy tkwi w pełniejszym traktowaniu bezpieczeństwa militarnego niż wyznaczać to mogą dwustronne porozumienia państw. Wszechstronność proponowanych i realizowanych w ramach zinstytucjonalizowanych struktur koncepcji bezpieczeństwa militarnego sprawia, że współcześnie użycie sił zbrojnych daleko wykracza poza ramy suwerennej decyzji państwa. Koncepcje te należy wymienić choćby hasłowo: „równowaga siły”, „odstraszanie”, „równe bezpieczeństwo”, „pokojowe współistnienie”, „minimalna wystarczalność obronna” i wiele innych. Aktualna do niedawna alternatywa: uczestnictwo w sojuszu czy neutralność, zmienia obecnie swój charakter odnośnie kwestii bezpieczeństwa militarnego. Podstawową sprzecznością jest uzyskanie zgody poszczególnych państw na ograniczenie swoich praw do suwerenności w celu rozszerzenia możliwości bezpieczeństwa (w tym również militarnego) społeczności międzynarodowej.

Ściśle związane z pojęciem bezpieczeństwa militarnego jest pojęcie dylematu bezpieczeństwa, który wynika z faktu starania się państw o zapewnienie sobie bezpieczeństwa we własnym zakresie. Prowadzić to może, niezależnie od motywów takiego działania, do wzrostu poczucia zagrożenia innych państw, gdyż każde z nich postrzega własne kroki jako obronne, natomiast postępowanie cudze jako potencjalnie zagrażające. Jeśli nawet przypisuje się państwu pokojowe intencje, zawsze pozostaje podejrzenie, że mogą się one zmienić. Każde z państw powinno stosować się do zasady ograniczonego zaufania, gdyż całkowita ufność w intencje partnerów może okazać się zgubna i przynieść katastrofalne skutki²⁸.

Pomimo szerokiego postrzegania bezpieczeństwa, siła militarna wciąż pozostaje jednym z głównych instrumentów polityki międzynarodowej państw. Dlatego też niezmiernie ważne jest posiadanie aktualnej wiedzy o sytuacji militarnej w otoczeniu państwa i odpowiednie kształtowanie tej sytuacji. Istotnym elementem w opisywaniu bezpieczeństwa militarnego

²⁷ <http://zbadane.pl/?tag=istota-bezpieczenstwa-militarnego> [dostęp: 03.06.2015].

²⁸ R. Szypra, *Podstawowe problemy bezpieczeństwa militarnego*, Zeszyty Naukowe AON nr 2(79)/2010, Warszawa, 2010, s. 56.

jest nadszanie za cywilizacyjnym rozwojem i wynikającymi z niego zmianami sfery militarnej. Odnosi się to do kwestii ewolucji broni jednej z najważniejszych kategorii sfery bezpieczeństwa militarnego²⁹.

Każde państwo, chcąc zapewnić sobie/swoje bezpieczeństwo militarne na jak najwyższym poziomie, powinno przestrzegać kilku prostych zasad, jakimi są³⁰:

- zasada wiarygodności bezpieczeństwa militarnego (dążenie do utrzymania takiego potencjału militarnego, który zapewni wykonanie zobowiązań sojuszniczych, a także będzie stanowił niezbywalną siłę do odstraszania potencjalnego agresora i zapewni oczekiwaną wiarygodność w gronie państw sojuszniczych);
- zasada partnerstwa w bezpieczeństwie militarnym (partnerstwo w relacjach sojuszniczych i państw sąsiedzkich);
- zasada współdziałania w bezpieczeństwie militarnym (zasada urzeczywistnia się w dobrej realizacji przygotowań militarnych państwa – polega na dokładnym określeniu zadań dla wykonawców, przypuszczalnego czasu i miejsca).

Reasumując, należy stwierdzić, iż współcześnie bezpieczeństwo militarnego nie należy utożsamiać tylko i wyłącznie z potencjałem militarnym (siły i środki sił zbrojnych). Należy podkreślić, iż wpływ na bezpieczeństwo militarne ma bardzo wiele czynników, wśród których znajdują się m.in.: sytuacja geopolityczna, uwarunkowania sojusznicze i chociażby nowe technologie. Obecnie prawidłowo interpretowane bezpieczeństwo militarne powinno skupiać się nie tylko i wyłącznie na sile militarnej danego kraju, lecz także na relacjach międzynarodowych – w tym przede wszystkim na uwarunkowaniach sojuszniczych. Dlatego też należy stwierdzić, iż zapewnienie bezpieczeństwa militarnego powinno polegać na odpowiednim zbalansowaniu czynnika militarnego – sił zbrojnych z uwarunkowaniami sojuszniczymi.

Zakończenie

Z przedstawionych rozważań wynika, że w XXI wieku znacznie zmienia się rozumienie pojęcia bezpieczeństwa militarnego. Na kwestie bezpieczeństwa spogląda się z różnych perspektyw w sposób bardzo kompleksowy. Należy podkreślić, iż wyzwania w dziedzinie bezpieczeństwa dyktują potrzebę podejścia całościowego do jego postrzegania. Zacieśnia się bowiem różnica między zewnętrznymi i wewnętrznymi aspektami bezpieczeństwa. Rośnie znaczenie czynnika międzynarodowego i rola współdziałania międzynarodowego, w tym zwłaszcza w układach sojuszniczych.

²⁹ Tamże, s. 57.

³⁰ J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo...*, s. 45.

Zwiększa się wpływ czynników pozawojkowych, w tym ekonomicznych, społecznych i ekologicznych na bezpieczeństwo narodowe.

Bezpieczeństwo militarne nie jest kształtowane tylko przez jedno państwo. Bezpieczeństwo zależy od poziomu i stanu sił zbrojnych oraz paramilitarnych, budowania i funkcjonowania systemu bezpieczeństwa zbiorowego w regionie i udziału państw w sojuszach wojskowych. W obecnych czasach większą uwagę należy skupić na zawieraniu paktów, sojuszy w celu zapewnienia bezpieczeństwa militarnego państw.

Dobrym przykładem może być polityka bezpieczeństwa militarnego prowadzona przez Polskę, która nie posiada licznej armii, ale jest sygnatariuszem wielu międzynarodowych traktatów m.in. z ONZ, NATO, Grupą Wyszehradzką, Trójkątem Weimarskim i Unią Europejską. Siły Zbrojne RP, jako strażnik utrzymania bezpieczeństwa militarnego, realizują szereg zadań zarówno w ramach układów militarnych, jak i pozamilitarnych.

Analizując sytuację globalną, możemy postawić tezę, iż w pojęciu bezpieczeństwa, oprócz zagrożeń militarnych, należy uwzględnić zagrożenia polityczne, ekonomiczne, społeczne, a także zagrożenia asymetryczne. W związku z tym należy brać pod uwagę synergiczny potencjał cywilny i militarny.

J. Solana był sekretarz generalny Rady Unii Europejskiej, mając na względzie powyższe, widzi następujące główne zagrożenia bezpieczeństwa:

- terroryzm międzynarodowy,
- proliferacja broni masowego rażenia,
- rozbite państwa i wynikające stąd negatywne konsekwencje,

a przede wszystkim działalność organizacji kryminalnych oraz handel bronią i zakazanymi produktami³¹.

Reasumując, bezpieczeństwo dotyczy wszystkich dziedzin naszego życia i działania. Każdą z tych dziedzin należy uznać za określoną całość, jak również traktować oddzielnie, biorąc pod uwagę nie tylko główne jej siły i środki (np. militarne w siłach zbrojnych), lecz także zagrożenia potencjalne wynikające z polityki drugiego państwa.

Bibliografia

1. Balcerowicz B., *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa, 2004.
2. Bobrow D. B. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Scholar, Warszawa, 1997.
3. Grygolec W., Kościuk L., *Bezpieczeństwo militarne państwa. Pojęcia*,

³¹ R. Olszewski, *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2005, s. 75.

uwarunkowania, polityka, MON, Warszawa, 1998.

4. Huzarski M., *Zarządzanie bezpieczeństwem militarnym w ujęciu narodowym i sojuszniczym*, AON, Warszawa, 2008.

5. Jakubczak R. (red.), *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP. Podręcznik dla studentek i studentów*, Bellona, Warszawa, 2004.

6. Multan W., *Bezpieczeństwo międzynarodowe ery nuklearnej*, PISM, Warszawa, 1991.

7. Nowak E., Nowak M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego*, Diffin, Warszawa 2011.

8. Olszewski R., *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2005.

9. *Słownik języka PWN*, PWN, Warszawa, 2014.

10. *Strategia bezpieczeństwa narodowego RP*, BBN, Warszawa, 2014.

11. *Strategia obronności Rzeczypospolitej Polskiej. Strategia sektorowa do Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa, 2009.

12. Szpyra R., *Podstawowe problemy bezpieczeństwa militarnego*, Zeszyty Naukowe AON nr 2(79)/2010, AON, Warszawa, 2010.

13. Świniarski J., *O naturze bezpieczeństwa*, ULMAK, Warszawa, 1997.

14. Wojnarowski J., Babuła J., *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa, 2004.

15. Zdrodowski B., *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa, 2008.

Źródła internetowe

1. <http://zbadane.pl/?tag=istota-bezpieczenstwa-militarnego>.

2. Potocki R., Miłoszewska D., *Rola soft power w środowisku międzynarodowym*, <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/966/1/Soft%20power.pdf>.

THE CONCEPT OF MILITARY SECURITY

Abstract: Nowadays, the concept of military security is the subject of discussion and debate of many experts as well as countries which are required to ensure the security of their citizens. The above issue affects every country regardless whether it functions within the alliance or independently. Asymmetric threats exert a significant impact on military security.

Currently the center of gravity shifts from traditional threats towards asymmetry. Due to the nature of the modern world as well as the constantly changing geopolitical situation, it is necessary to determine the proper interpretation of military security. The aim of this publication is to present the perception of the concept of military security in the modern world.